

Nataša Ž. Ristivojević-Rajković¹

Univerzitet u Beogradu – Filološki fakultet

MISLIM, DAKLE... SEMANTIČKO-SINTAKSIČKA ANALIZA NORVEŠKIH GLAGOLA MIŠLJENJA TRO I SYNES

Predmet istraživanja je proučavanje norveških glagola *synes* i *tro*, s ciljem formiranja njihovih prototipičnih profila. Pomenuti glagolski par, poput njihovih danskih i švedskih ekvivalenata, privukao je pažnju lingvista svojom specifičnom semantikom i postao predmet brojnih, pre svega kontrastivnih, studija. Glagoli *synes* i *tro* su prepoznati i kao izazov u usvajanju norveškog jezika kao stranog. Oslanjajući se na podatke dobijene iz elektronskog korpusa norveškog jezika, kao i na jezičku intuiciju maternjih govornika norveškog jezika, nastojimo da identifikujemo sintaksičke i semantičke elemente ispitivanih glagola i utvrdimo njihove specifičnosti, kao i semantičke i sintaksičke restrikcije. Metodologija istraživanja se bazira na postavkama o međusobnoj sprezi sintagmatske i paradigmatske ravni odn. povezanosti sintaksičkih i semantičkih elemenata u ispitivanju značenja (up. Levin 1993, Žic-Fuchs 1991). Rezultati analize ukazuju na visok stepen korespondencije između pojedinih delova polisemantičke strukture analiziranih glagola i određenih sintaksičkih obrazaca. Takođe ukazuju na važnost semantičkih komponenata evidencijalnosti i epistemičke modalnosti pri opisivanju značenjske strukture ispitivanih glagola.

Ključne reči: glagoli mišljenja, norveški jezik, semantika, sintaksa, evidencijalnost, epistemska modalnost

¹ Elektronska adresa autora: natasa.ristivojevic@fil.bg.ac.rs

1. Uvodne napomene

Ovaj rad je deo šireg projekta koji ima za cilj detaljno ispitivanje tematske grupe glagola mišljenja u norveškom jeziku i kontrastiranje sa odgovarajućom grupom glagola srpskog jezika. Sa kolegom Dorijanom Hajduom smo započeli ispitivanje usvajanja norveških i švedskih glagola mišljenja kod studenata skandinavistike na Filološkom fakultetu (Hajdu & Ristivojević-Rajković, 2017), a nedavno smo se posvetili analizi prevodnih ekvivalenata norveških glagola mišljenja u prevodima norveške savremene književnosti na srpski jezik (u pripremi). Planiramo još jedno kontrastivno istraživanje prevodnih ekvivalenata u kom će polazište biti dela srpske književnosti prevedena na norveški, kao i ispitivanje polisemantičke strukture centralnih glagola mišljenja u norveškom jeziku. Pristupajući istom predmetu istraživanja iz nekoliko različitih perspektiva i primenjujući različite istraživačke metode i tehnike, želimo da proniknemo u značenjske suptilnosti glagola mišljenja norveškog jezika, da identifikujemo njihove međusobne odnose, kao i da utvrdimo sličnosti i razlike u odnosu na ovu grupu glagola u srpskom jeziku.

U ovom radu ispitujemo dva glagola mišljenja norveškog jezika: *synes* i *tro* na građi koju smo ekscerpirali iz elektronskog korpusa norveškog jezika NoWac. S obzirom na to da se značenja ova dva glagola u velikoj meri poklapaju, osnovni cilj nam je da utvrdimo njihova razlikovna obeležja, tj. one semantičke i sintaksičke osobenosti ispitivanih glagola koje doprinose njihovom razgraničenju. Nastojaćemo da identifikujemo sintaksičke i semantičke restrikcije, kao i kombinatorne preferencije ispitivanih glagola, a krajnji cilj nam je da na osnovu rezultata analize formiramo prototipični profil glagola *synes* i *tro*. Smatramo da se paradigmatiski odnosi između značenjski bliskih leksema ne mogu do kraja odrediti bez ispitivanja sintagmatske ravni, kao i da se semantički i sintaksički elementi nalaze u odnosu međuzavisnosti (up. Žic-Fuchs, 1991; Levin & Rappaport Hovav, 2005).

1.1. Glagoli mišljenja u skandinavskim jezicima

Glagoli mišljenja u skandinavskim jezicima privukli su pažnju lingvista zbog specifičnog razgraničavanja konceptualnog polja mišljenja. Istraživanja su mahom kontrastivnog tipa, a poređenje se najčešće vrši sa glagolima mišljenja engleskog jezika (Goddard/Carlsson, 2003), mada se, uz njega, ponekad navode i poređenja sa nekim drugim jezicima (holandski, nemački u Aijmer, 1998, finski, grčki u Viberg, 1980, češki u Chocholousova Fagertun, 2016, nemački u Frommherz, 2021.). Najviše pažnje privlači suprotstavljenost para *synes* – *tro* u danskom i norveškom jeziku, odnosno *tycka* – *tro* u švedskom jeziku.² Usled

² Iako se lekseme *synes* i *tycka* formalno razlikuju, odlikuje ih isti semantički sadržaj (Horbowitz & Nordanger, 2021: 445 (4)), koji možemo definisati kao 'misliti' u smislu iskazivanja sopstvenog utiska, subjektivnog osećaja o nečemu ili nekome.

nepostojanja jasne granice između značenjskih struktura glagola *synes/tycka* i *tro*, u naučnim i stručnim krugovima su prepoznati i kao izazov pri usvajanju skandinavskih jezika kao stranih, te su neke od studija, bar delimično, usmerene i na didaktičku dimenziju ovog problema (Viberg, 1980; Hasselgren, 1993; Aijmer, 1998; Chocholousova Fagertun, 2016; Goddard & Karlsson, 2003; Hajdu/Ristivojević-Rajković, 2017). Rasvetljavanju problematike skandinavskih glagola mišljenja najviše je doprineo švedski lingvista O. Viberg, koji decenijama predano radi na sistematizaciji glagolskog sistema švedskog jezika (Viberg 1980, 2005 između ostalog). Rezultati do kojih je došao se, zbog velike leksičke i strukturne sličnosti među jezicima, mogu primeniti i na danski i norveški jezik, međutim, svakako bi valjalo izvršiti temeljna istraživanja i na materijalu ovih jezika. Koliko je nama poznato, ovakve studije još uvek nisu rađene i informacije o danskim i norveškim glagolima mišljenja sreću se mahom u gramatikama i udžbenicima danskog i norveškog jezika. Norveški glagoli *synes* i *tro* su nešto detaljnije obrađeni jedino u kontrastivnoj studiji Košolušove Fagertun, koja ispitivanju pristupa iz perspektive nastavnika norveškog jezika (Chocholousova Fagertun, 2016.).

Svi pomenuti autori se slažu da osnovna razlika između *synes/tycka*, s jedne strane, i *tro*, s druge strane, počiva u prirodi izvora na kom je mišljenje zasnovano. Mišljenje iskazano glagolom *synes/tycka* temelji se na čulnom iskustvu i subjektivnom stavu, dok se *tro* vezuje za objektivne, proverljive činjenice (Viberg, 1980; Aijmer, 1997; Goddard/Carlsson, 2003; Hajdu/Ristivojević-Rajković, 2017; Frommherz, 2021). Godard i Karlsson, koji istraživanje zasnivaju na teoriji prirodnog semantičkog metajezika (NSM), glagol *synes* povezuju sa semantičkim primitivom FEEL pošto se pojavljuje u kontekstima koji obuhvataju osećanja, estetske sudove ili čulne utiske (Goddard/Carlsson, 2003: 232). Ovu tvrdnju ilustruju primerom dve rečenice u kojima su švedski glagoli *tycka* i *tro* upotrebljeni u istom rečeničnom okruženju:

- (1) *Jag tror att potatisen är färdig nu. Den har kokat i tjugo minuter.*
'Mislim da je krompir gotov. Kuva se već dvadeset minuta.'
- (2) *Jag tycker att potatisen är färdig nu. Den känns mjuk.*
'Mislim da je krompir gotov. Deluje mekan.' (doslovno: Oseća se da je mekan.)

U prvoj rečenici govornik svoju tvrdnju potkrepljuje poznatom činjenicom, a u drugoj se oslanja na čulnu percepciju (Goddard & Karlsson, 2008: 230). Autori predlažu opis značenja ova dva glagola prirodnim semantičkim metajezikom, i kao zajedničku karakteristiku ističu element "*I don't say I know it*", koji nazivaju "*epistemic disclaimer*" (Goddard/Karlsson, 2008: 231). Smatraju da upravo ovaj element otvara prostor sagovornicima za iskazivanje sopstvenih mišljenja, sudova i osećanja bez opasnosti od ulaska u zaoštrenu diskusiju

(Goddard/Karlsson, 2008: 231). I drugi autori ističu epistemičke i evidencijalne elemente značenja glagola *synes/tycka* i *tro* i smatraju da oni igraju glavnu ulogu u razgraničavanju značenja ovih glagola (Aijmer, 1997; Viberg, 2005; Chocholousova Fagertun, 2016).

1.2. Građa i metoda istraživanja

Građu na kojoj je izvršena analiza čini 1000 primera ekscerpiranih pretragom ključnih reči *synes* i *tro* u elektronskom korpusu norveškog jezika NoWac, po 500 primera za svaki glagol. Primeri su odabrani metodom slučajnog uzorka. U skladu sa ciljevima rada nismo ekscerpitali samo rečenice u kojima se pojavljuju glagoli *tro* i *synes*, već šire rečenično okruženje. Građu smo ručno anotirali prema sledećim kriterijumima:

- a) vršilac radnje – prema tipu: individualni, generički; prema licu: prvo, drugo i treće lice jednine ili množine
- b) predikat – glagolski oblik
- c) rečenica: oblik i značenje; tip sintaksičke konstrukcije
- d) prilozi koji modifikuju glagole *synes* i *tro*
- e) predmet mišljenja – tip sintaksičke realizacije; tip iznetog mišljenja: osobine ljudi/predmeta/situacija, akcija

Istraživanje smo vršili kombinovanjem kvantitativnog i kvalitativnog pristupa kako bismo došli do što potpunijeg opisa ispitivanih glagola. Rezultate analize korpusne građe dopunili smo intervjuom sa tri maternja govornika norveškog jezika.

2. Analiza

U ovom poglavlju ćemo, na osnovu kriterijuma navedenih u prethodnom poglavlju, analizirati semantičke i sintaksičke karakteristike glagola *synes* i *tro* koje se pojavljuju u našoj građi. Posebno ćemo se fokusirati na razlikovna obeležja, koja će nam pomoći da izoštrimo sliku o tipičnim osobinama svakog od glagola i da na kraju svakog potpoglavlja sastavimo prototipični profil glagola.

2.1. Glagol *synes*

Jednojezični rečnici norveškog jezika beleže da je iskazivanje mišljenja sekundarno značenje glagola *synes*. Njegovo primarno značenje je 'izgledati, činiti se, delovati', i u tom značenju je posvedočen još u staronordijskim tekstovima u obliku *sýnast/sýnask*, povratnom obliku glagola *sýna* 'pokazati', izvedenom od imenice *sýn* 'vid'.³ Jasno se uočava evidencijalna i epistemička komponenta

³ Glagol *synes* spada u posebnu morfološku klasu glagola koji se u norveškoj gramatičkoj tradiciji nazivaju *s-verb* 's-glagoli'. Njih u svim oblicima paradigme karakteriše nastavak -s/-st, koji potiče od staronordijskog nastavka za povratni oblik -*sk/st*. Vremenom se značenje ove gramatičke

značenja ovog glagola, reč je o saznanju zasnovanom na direktnom, vizuelnom, svedočenju događaju ili situaciji. Naša građa beleži 41 primer u kom se *synes* javlja u ovom značenju. Sve ih karakteriše uniformna rečenična struktura u kojoj je prisutno podizanje subjekta, a glagol *synes* je praćen dopunom u infinitivu:

- (3) *De fleste syntes å være enige, om at så mange ordførere og rådmenn kunne [...]*
'Izgledalo je kao da se većina slaže po pitanju toga što toliki broj gradonačelnika i gradskih odbornika....'
- (4) *Vi får tale til ham både om det som er smått og det som synes [å være] stort eller umulig.*
'Treba da razgovaramo s njim i o malim stvarima, ali i o onome što deluje [da je] veliko ili nemoguće.'

U ostatku građe, u kom glagol *synes* figurira kao glagol mišljenja, on se uvek nalazi u tranzitivnoj konstrukciji, a objekatska dopuna se dominantno realizuje kao zavisna izrična rečenica uvedena veznikom *at* (82,2% potkorpusa glagola *synes*):

- (5) *[...] men det finnes mange, mange hyggelige og fornuftige mennesker som synes at matematikk er vakkert.*
'[...] ali ima mnogo, mnogo divnih i razumnih ljudi koji misle da je matematika lepa.'
- (6) *Jeg begynner å synes at drøbak-politikerne er helt ubrukelige og de tenker ihvertfall ikke på barnas beste .*
'Počinjem da mislim da su političari iz Drebaka potpuno beskorisni i da sigurno ne razmišljaju o dobrobiti te dece.'

Veznik *at* može biti i izostavljen, i taj oblik dopune je u našoj građi prisutan daleko češće nego oblik sa veznikom *at*. Njegovo prisustvo ili odsustvo nije regulisano gramatičkim pravilima, već pre svega zavisi od konteksta i stilskih odlika teksta (Faarlund et al. 2003: 984). Jedno novije istraživanje je pak pokazalo da na ovu pojavu utiče i semantika glagola u upravnoj rečenici – utvrđena je značajna statistička povezanost upravo tematske grupe glagola mišljenja i izostavljanja veznika *at* (Solberg, 2013).

Analizirajući strukturu zavisne izrične rečenice uočili smo da je predikat u najvećem broju slučajeva glagol *være* 'biti' (74,4% svih zavisnih izričnih rečenica koje funkcionišu kao dopuna glagola *synes*) ili neki drugi kopulativni glagol (3,9%): *høres ut* 'zvučati', *virke* 'delovati', *se ut* 'izgledati', *bli* 'postati', a predikativ je pridev ili imenica evaluativne semantike

morfeme širilo, te u savremenom norveškom jeziku, pored povratnog značenja, obuhvata i recipročno, inkohativno, pasivno itd.

- (7) *Jeg synes ikke det er gøy å kaste mat.*
'Ne mislim da je zabavno bacati hranu.'
- (8) *Jeg synes det er skammelig slik hun får holde på.*
'Mislim da je njeno ponašanje sramno.'
- (9) *Mine barn synes det er kjempestas å se, ta og lære om havets fisker og dyr.*
'Moja deca misle da je fenomenalno što mogu da vide i dodirnu ribe i morske životinje i da nešto nauče o njima.'

Bliže ispitivanje značenja prideva i imenica u funkciji predikativa otkriva veliki broj leksema čije bi se značenje moglo okarakterisati kao pozitivna i negativna evaluacija. Mišljenje se uglavnom izražava o nekoj situaciji, doživljaju ili o nečijem ponašanju i procenjuje se na osnovu ličnog osećaja, odnosno utiska koji vršilac radnje mišljenja iskazane glagolom *synes* ima o predmetu mišljenja. Na pozitivnom delu skale srećemo čitav sinonimski niz prideva koji označavaju nešto dobro i prijatno: *fin* 'fin, zgodan', *morsom* 'zabavan', *interessant* 'zanimljiv', *bra* 'dobar', *behagelig* 'prijatan', *hyggelig* 'prijatan, fin', *fabelaktig* 'izvrstan', *trivelig* 'prijatan, u kom se uživa', *ok* 'OK', *herlig* 'božanstven', *spennende* 'uzbudljiv', *perfekt* 'savršen', *supert* 'super', *deilig* 'ukusan, divan', *fantastisk* 'fantastičan', *flott* 'lep, fin' itd. Negativni deo skale se mahom sastoji od antonima upravo nabrojanih prideva: *ubehagelig* 'neprijatan', *skremmende* 'zastrašujuć', *kjedelig* 'dosadan', *tull* 'glup, glupost', *ekkel* 'odvratan', *dårlig* 'loš', *håpløs* 'beznadežan', *uheldig*, 'nezgodan', *skammelig* 'sraman', *teit* 'blam', *flaut* 'blam, neprijatno' itd. Propozicioni sadržaj je izrazito subjektivan i njegova istinitost se ne može proveriti u odnosu na vanjezičku stvarnost. Važno je naglasiti da su zavisne izrične rečenice koje funkcionišu kao objekatska dopuna glagola *synes* konstruisane ili u prezentu ili u preteritu, što ukazuje na činjenicu da je lično iskustvo neophodan preduslov iskazivanja mišljenja ovim glagolom. Naša građa beleži, doduše, 24 primera u kojima je predikat zavisne izrične rečenice u futuru, ali u njima se ne iskazuje stav o nekoj budućoj situaciji, već se sagovorniku/sagovornicima savetuje kako bi, prema mišljenju govornika i na osnovu njegovog/njenog iskustva, trebalo da postupaju u budućnosti:

- (10) *Selvsagt er det bra å ha større møter innimellom, og da trenger vi større lokaler. Jeg synes bare vi skal fortsette å lete etter alternative lokaler.*
'Naravno da je dobro ako s vremena na vreme možemo da organizujemo veće sastanke, ali u tom slučaju nam trebaju veće prostorije. Mislim samo da treba da nastavimo da tražimo alternativne prostorije.'
- (11) *Her synes jeg virkelig Jens & co skal følge rådene de får [...]*
'Stvarno mislim da Jens & co treba da slušaju savete koje dobiju [...]

Jak značenjski element ličnog iskustva ogleda se i u činjenici da je 72% svih rečenica sa glagolom *synes* konstruisano u prvom licu, i to 66,4% u prvom licu jednine, a 5,6% u prvom licu množine. Primera sa subjektom u drugom licu jednine ili množine nema mnogo, čine tek 7% građe, i to su najčešće upitne rečenice po modelu *Hva synes du/dere?* 'Šta misliš/mislite?' Bilo nam je zanimljivo da istražimo rečenično okruženje u primerima u kojima subjekat glagola *synes* upućuje na lice ili lica izvan govorne situacije, upravo imajući u vidu izražen subjektivni element u značenju ovog glagola. Očekivali smo da ćemo u tim primerima naići na dodatne evidencijalne i epistemičke markere, koji bi na neki način objasnili postojanje uvida u tuđe misli ili makar pretpostavke o tome šta neko drugi misli. Ispitivanje šireg tekstualnog okruženja primera u kojima je vršilac radnje glagola *synes* treće lica jednine ili množine potvrđuje našu pretpostavku, bar kad je reč o individualnim vršiocima radnje. Uočili smo dve vrste strategija kojima se „opravdava“ imputiranje subjektivnog osećaja ili utiska trećem licu: u najvećem broju slučajeva se eksplicitno upućuje na neku vrstu interakcije sa vršiocem radnje: *svarte han dette* 'odgovorio je ovako', *hun sier videre* 'ona dodaje', *vi spurte Thomas om* 'pitali smo Tomasa o', te se može reći da se značenje glagola *synes* tu približava glagolima govorenja jer iz konteksta proizilazi da je vršilac radnje svoje mišljenje verbalizovao i preneo ljudima u svom okruženju usmenim ili pisanim putem:

(12) *Pappa hadde invitert oss på fotballpub, da han synes det ble for ensomt å se på semifinalen i Champions League alene.*

'Tata nas je pozvao u pab da gledamo utakmicu pošto misli da je previše samotno ako bi sam gledao polufinale Lige šampiona.'

Druga strategija se zasniva na upotrebi modalnih markera kojim govornik izražava nesigurnost u tvrdnju da neka osoba misli ono što on/ona tvrdi: *kanskje* 'možda', *det ser ut til at* 'izgleda da'. Obe strategije su uglavnom rezervisane za slučajeve u kojima je subjekat individualan, dok se u primerima sa generičkim vršiocem radnje retko pojavljuju.

Dopuna glagola *synes* može biti i neodređena zamenica *noe* praćena predloškom sintagmom uvedenom predlogom *om*, ali se ona javlja daleko ređe u odnosu na dopunu u vidu zavisne izrične rečenice:

(13) *Jeg synes ikke noe om det.*

'Ne mislim ništa naročito o tome.'

Treba pomenuti i slučajeve kada se glagol *synes* parentetički umeće u sredinu rečenice ili dolazi na finalnu poziciju:

(14) *Kunne blitt brukt enda mer, synes jeg.*

'Moglo je da se koristi još više, po mom mišljenju.'

Neki od autora smatraju, u skladu sa istraživanjima sekvence *I think* u engleskom jeziku, da je ovakva upotreba glagola *synes* zapravo rezultat gramatikalizacije ili pragmatikalizacije i da je potpuno opravdano ovu sekvencu posmatrati kao evidencijalni i epistemički marker (Aijmer, 1997).

Na osnovu analize građe, prototipični profil glagola *synes* bi podrazumevao njegovu upotrebu u sekundarnom značenju iskazivanja subjektivne evaluacije situacija, stvari i ljudi. Predikat sa glagolom *synes* bi bio konstruisan u prezentu, u prvom licu jednine. Tipično rečenično okruženje je izjavna, potvrdna rečenica, složena rečenica sa objekatskom dopunom u formi zavisne izrične rečenice najčešće u prezentu ili u prošlom vremenu. Govornik je jedini autoritet i ne postavlja se pitanje istinitosti iskaza, tj. nemoguće je osporiti iskaz iako neko drugi može smatrati nešto drugo.

2.2. Glagol *tro*

Glagol *tro* se u našoj građi realizuje u nekoliko sintaksičkih obrazaca, koji odgovaraju njegovim različitim značenjima.

Bez dopuna se javlja isključivo u parentetičkoj upotrebi, mahom na kraju iskaza, a ređe u njegovoj sredini:

(15) *Det gjelder nok samtlige lokalpolitikere vil jeg tro [...]*

'To se, rekao bih, verovatno tiče svih lokalnih političara [...]'

(16) «*Det var vel en lege som hjalp til med å ordne det*», *tror Gerd.*

'„Izgleda da je jedan lekar pripomogao da se to sredi“, misli Gerd.'

Iako ovde glagol nije praćen nikakvom dopunom, iz konteksta je jasno da upućuje na propozicioni sadržaj rečenice koja mu prethodi ili ga sledi. Ovaj tip konstrukcije čini tek 5,3% potkorporusa glagola *tro*, dok je u svim ostalim slučajevima on praćen dopunom u vidu indirektnog objekta, predložkog objekta ili zavisne izrične rečenice. Ispostavlja se da svaka od pomenutih sintaksičkih realizacija odgovara različitom značenju glagola *tro*:

a) indirektni objekat u vidu imeničke sintagme ili zamenice bez predloga javlja se kao dopuna glagola *tro* u rečenicama u kojima on ima značenje 'uzdati se u nekoga/nešto', 'verovati nekome/nečemu':

(17) *Skal man tro skattelistene, bør man som norsk idrettsutøver satse på vinteridrett om det er pengene som er drivkraften.*

'Ako ćemo verovati poreskim listama, norveški sportisti treba da se okrenu zimskim sportovima ukoliko su u sportu zbog novca.'

(18) *Jeg skrev avisartikler og fikk dem i retur, ingen trodde meg.*

'Pisala sam novinske članke, ali su mi ih vraćali. Niko mi nije verovao.'

b) predložki objekat uveden predlogom *på* povezuje se sa značenjem 'verovati u', 'verovati da nešto postoji':

(19) *Det må være flaut å være en politiker som skal forsvare, noe han ikke tror på selv.*

'Sigurno je sramota kad si političar koji treba da odbrani nešto u šta sam ne veruje.'

c) zavisna izrična rečenica, koja predstavlja dopunu glagola *tro* u čak 76% primera u našoj građi, korespondira sa značenjem koje je u fokusu ovog istraživanja, značenjem iskazivanja mišljenja, odn. pretpostavke:

(20) *Tror vi at noen tenker på å slutte, snakker vi med vedkommende.*

'Ukoliko mislimo da neko planira da prekine, razgovaramo s tom osobom.'

(21) *Hvilke spill tror du nordmenn har kjøpt mest av i år?*

'Šta misliš, koje su igre Norvežani najviše kupovali ove godine?'

S obzirom na to da je pomenuti sintaksički obrazac dominantan i u potkorpusu glagola *synes*, a da je glavni cilj rada utvrđivanje semantičkih i sintaksičkih razlika između njih, pristupili smo detaljnoj analizi semantičkog sadržaja komplementne klauze. Utvrdili smo da je predikat zavisne rečenice u 25,3% slučajeva u futuru ili u prezentu sa značenjem budućeg vremena, i da se u tim primerima radi o predviđanju budućnosti:

(22) *Jeg tror ikke det blir noe problem.*

'Ne verujem da će to predstavljati problem.'

(23) *Jeg tror dette blir et spennende år.*

'Mislim da će ovo biti fantastična godina.'

Ova karakteristika razlikuje glagol *tro* od glagola *synes*, gde je futur u zavisnoj rečenici prisutan u zanemarljivo malom procentu primera, a i tada je uvek reč o savetima za budućnost, a ne o predviđanju buduće situacije. Druga zanimljiva osobina potkorpusa glagola *tro* jeste prisustvo logičkog odnosa opozicije. U našoj građi se on javlja u 12% primera, te ne predstavlja osobinu koja bi se mogla nazvati tipičnom, međutim, indikativno je to što se veoma retko pojavljuje u potkorpusu glagola *synes*:

(24) *Inntak av alkohol kan få deg til å tro at du hvisker når du egentlig skriker.*

'Unos alkohola vas može navesti da pomislite da šapućete onda kada zapravo vrištite.'

(25) *For de som kjenner meg må tro at jeg har blitt tvunget til det, men nei, det var helt frivillig.*

'Pošto oni koji me poznaju sigurno misle da me je neko primorao na to, ali ne, bilo je potpuno dobrovoljno.'

(26) *Selv om mange tror skrivning er skrivning, er det mange måter å skrive på.*

'Tako mnogi misle da je pisanje pisanje, postoji mnogo načina na koje se može pisati.'

Opozicija je iskazana različitim formalnim sredstvima, nekada je ograničena na rečenicu u kojoj se nalazi glagol *tro*, dok se u izvesnom broju slučajeva iščitava tek iz šireg tekstualnog konteksta. Međutim, ono što povezuje sve primere ove vrste jeste istovetan odnos suprotstavljenih iskaza: jedan predstavlja mišljenje, uverenje vršioca radnje o nečemu, dok drugi ukazuje na realno stanje stvari. Navedene karakteristike nas upućuju na zaključak da se mišljenje iskazano glagolom *tro* umnogome razlikuje od onog iskazanog glagolom *synes*. Iskaz koji sledi glagol *synes* ne može se osporiti pošto je reč o evaluativnom sudu izrazito subjektivne prirode. Neko drugi se s njim ne mora složiti, ali ga ne može okarakterisati kao tačan ili netačan jer on ne podleže istinitosnim uslovima. S druge strane, mišljenje koje je predmet glagola *tro* zasniva se na objektivnim činjenicama, te se njegova tačnost može proveriti, a mišljenje osporiti ukoliko ne odgovara odnosima u stvarnosti. Vršilac radnje, onaj koji iskazuje mišljenje, je svestan toga, o čemu, između ostalog, svedoče primeri u kojima je prisutan logički odnos opozicije. Stoga se on na neki način ograđuje od iskaza i ispoljava izvesnu nesigurnost u ono što tvrdi. Epistemička priroda glagola *tro* upućuje na izvor znanja koji je neodređen ili nedovoljan (Aijmer, 1997: 17), a to se potvrđuje i prisustvom modalnih kvalifikatora sa značenjem epistemičke mogućnosti: *nok* 'verovatno' *vel* 'valjda', *sannsynlig* 'verovatno', *kanskje* 'možda', *nesten* 'gotovo', 'skoro', modalni glagol *kunne* 'moći' i sl. U nekim primerima se vršilac radnje eksplicitno kvalifikuje kao učesnik koji ne poseduje potpuno znanje o predmetu razmišljanja, iznosi se jasan kontrast između mišljenja iskazanog glagolom *tro* i sigurnog znanja, te se tako govorniku daje mogućnost da se distancira od iskaza (up. Chocholousova Fagertun, 2016: 177):

(27) *... tror jeg faktisk ikke han hadd blitt tatt for det heller, men hva vet vel jeg.*

'... u stvari mislim da ga ni za to nisu uhvatili, ali šta ja o tome znam.'

(28) *... en person som har null peiling på psykiske lidelser vil rygge og tro det er snakk om en smittsom sykdom*

'... osoba koja nema nikakvog pojma o psihičkim bolestima će se povući i misliti da je reč o nekoj zaraznoj bolesti.'

- (29) *Ung og dum som jeg var, trodde jeg vi skulle være kjæresten.*
 'Bila sam mlada i glupa i mislila sam da ćemo biti momak i devojka.'
- (30) *Har ikke sjekket beløpet igjen, men tror det var litt mer som gikk til kommunal sektor direkte.*
 'Nisam ponovo proverio iznos, ali mislim da je malo više otišlo direktno u opštinski sektor.'

Građa nam pokazuje da se prototipični profil glagola *tro* na sintaksičkom planu ne razlikuje mnogo od profila glagola *synes* što je i očekivano s obzirom na to da pripadaju istoj klasi glagola. Glagol *tro* se tipično pojavljuje u izjavnim, potvrdnim rečenicama, najčešće se javlja u prezentu, a vršilac radnje je u prvom licu jednine. Tipična dopuna mu je zavisna izrična rečenica, čiji predikat najčešće ukazuje na radnju u sadašnjem vremenu, ali često i na buduće vreme. Iskaz se zasniva na objektivnim informacijama, a ne na unutrašnjem svetu vršioca radnje, te se može porediti sa realnim stanjem stvari i potencijalno i osporiti.

3. Zaključak

U radu je izvršena semantička i sintaksička analiza norveških glagola mišljenja *synes* i *tro* primenom korpusne metode i kvantitativnog i kvalitativnog pristupa istraživanju. Utvrdili smo visok stepen korelacije određenih značenja ovih glagola sa pojedinim sintaksičkim obrascima, te se može reći da svakom delu polisemantičke strukture ispitivanih glagola odgovara posebna sintaksička konstrukcija. Najveće razlike su uočene u sintaksičkoj i semantičkoj strukturi dopune analiziranih glagola, i to pre svega dopune u vidu zavisne izrične rečenice. Utvrdili smo da je tipičan predikat komplementne klauze u potkorpusu glagola *synes* glagol *være*, dok u delu građe glagola *tro* nema glagola koji se dominantno pojavljuje u komplementnoj klauzi. Kad je reč o značenju dopune, glagol *synes* se najčešće kombinuje sa pridevima i imenicama evaluativne semantike, što ukazuje na mišljenje zasnovano na subjektivnom viđenju, koje ne podleže istinitosnim uslovima i ne može biti osporeno. Građa u potkorpusu glagola *tro*, s druge strane, ne pokazuje tu vrstu uniformnosti kad je reč o značenju dopune, ali je uočena tendencija ka ekspliciranju kontrasta između mišljenja iskazanog glagolom *tro* i faktičkog stanja stvari. Još jedna razlika između strukture zavisne izrične rečenice kao dopune glagola *synes* i glagola *tro* jeste činjenica da se glagol *synes* veoma retko kombinuje sa dopunom u budućem vremenu, dok je to kod glagola *tro* potpuno uobičajeno. Značenje ovakvih primera je takođe različito: dopune u futuru uz glagol *synes* predstavljaju savet sagovorniku kako da se ponaša u budućnosti, dok se dopunama uz glagol *tro* predviđa razvoj situacije u budućnosti. I pored toga što je analiza građe pokazala da se propozicioni sadržaj tipične komplementne klauze uz glagol *tro* i glagol *synes*

umnogome razlikuje, ne može se reći da se značenje ova dva glagola može u potpunosti jasno razgraničiti. Postoji izvestan broj slučajeva u našem materijalu u kom je izbor glagola uslovljen pragmatičkim faktorima, odnosno faktorima koji se mogu podvesti pod znanje o svetu, što se može ilustrovati jednim pomalo šaljivim primerom:

(31) *Men det er lov å legge på seg i ferien, synes jeg.*

'Ali mislim da je dozvoljeno ugojiti se na odmoru'

(32) *Jeg tror det er lov å binde hunden utenfor butikk.*

'Mislim da je dozvoljeno vezati psa ispred prodavnice.'

U oba primera se iznosi mišljenje govornika o tome da li je nešto dozvoljeno ili ne, što bi, prema rezultatima naše analize, spadalo u domen glagola *tro* jer podrazumeva postojanje društvenih normi i dogovora između članova društva o tome šta je dozvoljeno, a šta ne. Propozicijski sadržaj primera (32) ispunjava ove uslove, međutim, to nije slučaj u primeru (31). Naše znanje o svetu nam govori da je pitanje da li će se neko ugojiti na odmoru ili ne isključivo subjektivne prirode i da ne predstavlja nešto što bi bilo predmet slaganja ili neslaganja čitavog društva, odnosno deo objektivne realnosti. Stoga je ovde jedino moguće rešenje glagol *synes*, jer govornik za izvor svoje tvrdnje uzima svoja osećanja i iskustvo.

Literatura

- Aijmer, Karin (1997). I think — an English modal particle. In: T. Swan & O. J. Westvik (Eds.): *Modality in Germanic Languages: Historical and Comparative Perspectives* (pp. 1–48). Berlin, New York: De Gruyter Mouton.
- Aijmer, Karin (1998). Epistemic predicates in contrast In: S. Johansson et al. (Eds.) *Corpora and Cross-linguistic Research: Theory, Method and Case Studies* (pp.277–295). Amsterdam/Atlanta: Rodopi, 1998.
- Chocholousova Fagertun, B. M. (2016). Norwegian *synes* and *tro* and their English translations. *Brünnner Beiträge zur Germanistik und Nordistik*. 30 (1), pp. 167–183.
- Faarlund, Jan Terje et al. (2002). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Frommherz, Y. (2021). Thinking Things in German versus Swedish. A Cross-Linguistic comparison of Verbs of Thinking in Two Genetically Close Languages. In: *Studia linguistica : a journal of general linguistics*. 76 (2), pp. 464–506.
- Goddard, C., S. Karlsson (2008). Re-thinking THINK in contrastive perspective: Swedish vs. English. In C. Goddard (Ed.), *Cross-Linguistic Semantic* (pp. 225–240). John Benjamins Publishing Company.
- Hajdu, D., Ristivojević-Rajković, N. (2017). Glagoli mišljenja u švedskom i norveškom jeziku iz perspektive usvajanja ovih jezika kao stranih. *Anali Filološkog fakulteta* 29(2) (str. 9–19).

- Hasselgren, A. (1993). Right words, Wrong words and Different words: an investigation into the lexical coping of Norwegian advanced learners of English. Neobjavljen magistrski rad: Univerzitet u Bergenu.
- Horbowitz, Paulina & Marte Nordanger (2021). Epistemic constructions in L2 Norwegian: a usage-based longitudinal study of formulaic and productive patterns. *Language and Cognition* 13, pp. 438–466.
- Levin, B., Rappaport Hovav, M. (2005). *Argument Realization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Solberg, P. E. (2013). At-sletting i norsk – en trebankundersøkelse. Izlaganje na konferenciji Møte om norsk språk, Oslo, 21.–23. 11. 2013.
- Verdaguer, I. (2010). A corpus-based contrastive study of mental verbs. *Lengua, traducción, recepción. En honor de Julio-César Santoyo. Language, translation, reception. To honour Julio-César Santoyo* (pp. 663–713). León: Universidad de León.
- Viberg, Å. (1980). Tre semantiska fält i svenskan och några andra språk: 1. Kognitiva predikat. Perceptionsverbens semantik. 3. Emotiva predikat. *SSM Report 7*. Stockolms universitet.
- Viberg, Å. (2005). The lexical typological profile of Swedish mental verbs. In K. Aijmer et al. (Eds.) *Contrast in Context. Languages in Contrast 5.1* (pp. 121–157). John Benjamins Publishing Company.
- Žic-Fuchs, M. (1991). *Znanje o jeziku i znanje o svijetu. Semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku*. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije.

Izvori:

Bokmålsordboka <https://ordbokene.no/bm>

Det Norske Akademis Ordbok (NAOB) <https://naob.no/>

Korpus norveškog jezika NoWaC https://tekstlab.uio.no/glossa2/nowac_1_1

**I THINK, THEREFORE... SEMANTIC-SYNTACTIC
ANALYSIS OF NORWEGIAN VERBS OF THINKING 'TRO' AND 'SYNES'.**

S u m m a r y

The aim of the paper is to examine semantic and syntactic properties of the Norwegian verbs *synes* and *tro*, and form their prototypical behavioral profiles. The verb pair *synes:tro*, like their Danish and Swedish counterparts, have been the focus of interest of many linguists because of their specific semantic content. They have been the subject of numerous, primarily contrastive, studies, but they are also recognized as a challenge in acquisition Norwegian as a second and foreign language. Relying on the data obtained from NoWac, the electronic corpus of the Norwegian language, as well as on the linguistic intuition of native speakers of Norwegian, we are trying to identify the syntactic and semantic elements of the analyzed verbs and determine their particularities, as well as semantic and syntactic restrictions. The research methodology is based on the assumptions about the interdependence of the syntagmatic and paradigmatic levels and syntactic-semantic interface in examining lexical meaning (cf. Levin 1993, Žic-Fuchs 1991). The results of the analysis indicate a high degree of correspondence between certain parts of the polysemantic structure of the analyzed verbs and certain syntactic patterns. They also indicate the importance of the semantic components of evidentiality and epistemic modality when describing the meaning structure of the examined verbs.

Keywords: verbs of thinking, Norwegian language, semantics, syntax, evidentiality, epistemic modality